

**Яковенко Віра Григорівна,**

старший викладач кафедри академічного та естрадного вокалу,  
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ  
v.yakovenko@kubg.edu.ua  
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9090-2144>

## **ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ МАЙБУТНІХ АРТИСТІВ-ВОКАЛІСТІВ НА ЗАНЯТТЯХ СОЛЬНОГО СПІВУ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ**

**Анотація.** Швидкий розвиток науково-педагогічної науки, збільшення обсягів інформації, підвищення вимог до кваліфікації фахівців потребують формування відповідних соціально-особистісних і професійних компетентностей майбутніх співаків у період навчання в вищому навчальному мистецькому закладі.

В статті розглядається актуальна педагогічна проблема формування професійної суб'єктності майбутніх артистів-вокалістів на заняттях сольного співу в умовах сучасної університетської освіти в Україні. Встановлено, що розвиток суб'єктності залежить від певних наявних у суспільстві можливостей, а формування суб'єктних якостей особистості ґрунтується на свободі керованій суб'єктом. Виховання майбутнього фахівця є процесом динамічним, який відбувається в умовах реальних можливостей особистості, що необхідно для вільного творчого розвитку. Суб'єктність є динамічною категорією, яка полягає в самоствердженні, саморозвитку, в усвідомленні себе в можливостях, особливостях, розумінні недоліків і достоїнств. Суб'єктність виявляється у діяльності, спілкуванні, самопізнанні. Професійна підготовка артистів-вокалістів здійснюється через впровадження практичних механізмів вирішення актуальних педагогічних завдань та використання активних форм і методів навчання. На переломних етапах життя суспільства виникає потреба у новому знанні, новій методології в нових цінностях мистецької освіти.

Назріла об'єктивна потреба в підвищенні ефективності підготовки майбутніх професійних співаків у закладах вищої мистецької освіти, що вказує на необхідність пошуку шляхів інтенсифікації освітнього процесу та формування професійної суб'єктності майбутніх артистів-вокалістів з урахуванням актуальних потреб професії. Одним зі шляхів вирішення цієї проблеми є використання вокальних методик і новітніх технологій під час побудови освітнього процесу на заняттях сольного співу з урахуванням специфічних особливостей цієї дисципліни.

**Ключові слова:** суб'єктність; професійна перспектива; фахові компетенції; самовдосконалення; самоконтроль.

## **FORMATION OF PROFESSIONAL SUBJECTIVITY OF FUTURE ARTISTS-VOCALISTS IN SOLO SINGING CLASSES IN THE CONDITIONS OF MODERN UNIVERSITY EDUCATION**

**Abstract.** The rapid development of scientific and pedagogical science, the increase in the volume of information, the increase in the requirements for the qualification of specialists require the formation of the corresponding socio-personal and professional competencies of future singers during their studies at a higher educational art institution.

The article considers the current pedagogical problem of the formation of professional subjectivity of future artists — vocalists in solo singing classes in the conditions of modern university education in Ukraine. It is established that the development of subjectivity depends on certain opportunities available in society, and the formation of subjective qualities of the individual is based on freedom controlled by the subject. The upbringing of a future specialist is a dynamic process that takes place in conditions of real opportunities for the individual, which is necessary for free creative development. Subjectivity is a dynamic category that consists in self-affirmation, self-development in the awareness of oneself in opportunities, features,

*shortcomings and advantages. Subjectivity is manifested in activity, communication, self-knowledge. Professional training of vocalists is solved through the implementation of practical mechanisms for solving current pedagogical problems and the use of active forms and methods of learning. At critical stages of society's life, there is a need for new knowledge, a new methodology and new values of art education. An objective need has matured to increase the effectiveness of training future professional singers in higher art educational institutions, which indicates the need to find ways to intensify the educational process and form the professional subjectivity of future artists-vocalists, taking into account the current needs of the profession. One of the ways to solve this problem is to use vocal techniques and the latest technologies when building the educational process in solo singing classes, taking into account the specific features of this subject.*

**Keywords:** *subjectivity; professional perspective; professional competencies; self-improvement; self-control.*

© Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2025

© Яковенко В., 2025

**П**остановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасна педагогіка досліджуючи закономірності розвитку людини визначила, що духовність людини та її суб'єктність залежать від інтеграції інтелектуальної, емоційної та когнітивної. Основні методи навчання на заняттях сольного співу повинні забезпечувати розвиток творчого потенціалу особистості, заохочувати студентів самостійно здобувати знання та активізувати їх внутрішні зусилля до самовдосконалення. Важливими умовами формування професійної суб'єктності майбутнього артиста-вокаліста є самоосвіта, самовдосконалення та самоконтроль.

**Аналіз основних досліджень.** Аналіз наукових досліджень і публікацій із зазначеного питання показав, що в навчально-методичних та наукових працях таких учених, як О. Олексюк, Г. Падалка, І. Зазюн, В. Антонюк визначені основні ідеї особистісного розвитку та творчої самореалізації, що ґрунтується на знаннях і досвіді особистості, її здатності критично мислити, аналізувати, ефективно реалізувати свій творчий потенціал. Розкрито різні аспекти навчання студентів в вокальній класі в системі професійної мистецької освіти. Спираючись на наукові принципи вокальної методології на заняттях формуються теоретично-методичні знання з вокалу та розвиваються вокально-технічні навички самих здобувачів освіти.

**Мета статті.** Обґрунтувати теоретичний аналіз практичних механізмів вирішення актуальних педагогічних проблем формування професійної суб'єктності на заняттях сольного співу в умовах сучасної університетської освіти. Визначити основні компоненти професійної суб'єктності вокалістів.

**Виклад основного матеріалу.** Тенденції швидкозмінного глобалізованого світу вимагають від системи вищої освіти, в тому числі й мистецької, адекватного, фундаментального прориву. Мистецька освіта набуває нової соціально-гума-

нітарної якості виховання молодого покоління, яка може впливати на питання модернізації освіти і підготовки майбутніх фахівців до взаємодії в світовому соціумі.

Від ступеня сформованості цінностей особистості залежить ступінь сформованості компетентності здобувача освіти. Поняття «компетентність» у перекладі з латини слово «competentia» означає відповідний, здібний; людина, яка добре обізнана, яка має певний досвід.

Науковці виділяють такі «компетентності»: професійна, педагогічна, управлінська, комунікативна, психологічна тощо. Професійна компетентність майбутнього фахівця-музиканта є особистісним утворенням і реалізується в практиці через набуті в процесі навчання в магістратурі музично-фахові, науково-дослідні та педагогічно-практичні компетенції, визначає його спроможність до художньо-інтерпретаційної, самостійно-творчої та проектно-презентативної діяльності [5, С. 503]. Спираючись на наукові праці педагогів-практиків та вчених-акустиків таких, як М. Микиша, Ю. Юцевич, В. Антонюк, Р. Юссон та інших з'ясовано, що викладачам перш за все необхідно володіти комплексом фахових компетенцій, які відповідають сучасним вимогам в мистецькій освіті та удосконалювати методику проведення занять з сольного співу.

Професійно-орієнтований предмет «Сольний спів» посідає головне місце в структурі підготовки фахівця артиста-вокаліста.

Основна мета цих занять :

- відкрити перспективу професійної реалізації;
- оволодіти всіма можливостями співацького голосу;
- оволодіти прийомами вокальної техніки;
- розвинути природні властивості голосу в повному діапазоні;
- сформувати вокальні навички;
- оволодіти вокально-виконавською майстерністю;

— оволодіти прийомами звукового відображення психологічного стану людини;

— розвинути художньо-виконавський смак.

Завдання щодо підготовки майбутніх фахівців музичного мистецтва на заняттях сольного співу вирішуються шляхом використання різних методів, які відбираються з урахуванням індивідуальних можливостей студентів. Ці заняття виконують кілька функцій: виховують, навчають, розвивають, спонукають а головне дають естетичну насолоду. Цей процес має бути свідомим, студент має творчо мислити та діяти, він повинен знати причини вибору цього методу, механізм його дії на голосовий апарат. Під час вивчення програмного репертуару викладач повинен навчити студента не лише накопичувати навички та уміння, а творчо мислити та діяти.

Здобувач вокальної освіти на заняттях сольного співу повинен дотримуватись принципів бездоганного нотного тексту, чистоти інтонації, точного виконання ритмічного малюнку, чіткого фразування та виразного тембру. Необхідно використовувати такі методичні технології, які сприятимуть постійному збагаченню здобувачів творчим досвідом, формувати у них механізми самоорганізації та саморозвитку. Необхідно заглиблювати студента в атмосферу творчого пошуку. Свої знання та навички здобувачі демонструють на заняттях, заліках, іспитах, концертах та конкурсах. Підтримка та заохочення викладачів при прослуховуванні студентів стимулює позитивні мотиви навчання, сприяє розвитку творчості, підвищує рівень самооцінки особистості.

Як зазначає професор В. Лабунець, найголовнішими методологічними принципами даного виду підготовки студентів є системність, цілісність, компетентність та неперервність [2, С. 649].

Індивідуальна система навчання створює ідеальні умови впливу на професійну суб'єктність здобувача освіти, спонукає до розвитку самостійної творчості студента, індивідуальної свободи, удосконалення професійної майстерності.

Розуміння мистецької освіти полягає в тому, що крім процесу, результату та системи, вона розглядається через призму активної участі суб'єкта. У цьому полягає суб'єктивний характер освіти — феномен, що володіє універсальністю, загальністю, надситуативністю та надсоціальністю [1, С. 6].

Від правильної реалізації методів і засобів навчання залежить результат вокально-виконавської підготовки майбутнього фахівця. Успішність здобувача у виконанні завдань визначається наявністю особистих та професійних якостей, серед яких пріоритетне місце займає професійна суб'єктність. У сучасній вокальній педагогіці міжособистісна взаємодія педагога і студента розглядається як вирішальний чинник професійного становлення музиканта-вокаліста. Досвідчений педагог спонукає здобувача до творчості, до само-

стійної роботи, допомагає розвивати почуття відповідальності за власний професійний розвиток. Студент-вокаліст на заняттях сольного співу повинен вивчати не лише вокальну техніку, а й при виконанні вокального репертуару розуміти контекст твору, історію написання, що вимагає розвитку самоосвіти, яка формує професійну суб'єктність.

Належний рівень сформованості професійної суб'єктності як професійної якості, що визначає життєві та професійні перспективи вокаліста, передбачає усвідомлення ним необхідності особистого внеску в якісну зміну професійної діяльності, гнучкість мислення, поведінки, брати на себе відповідальність за результати своєї діяльності.

Індивідуальна форма організації занять сольного співу створює сприятливі умови для здійснення вокально-технічного розвитку з урахуванням індивідуальних можливостей кожного студента. Мотивом внутрішнього стимулу є відчуття комфорту в голосовому апараті співаючого [4, С. 69]. На заняттях сольного співу значна увага приділяється підготовці студентів до самостійної роботи з удосконалення співочої майстерності.

Розвиток мистецької освіти в Україні формується під впливом світової вокальної педагогіки, яка орієнтується на підготовку фахівців з високим рівнем компетентності та фахової підготовки. Це зумовлює потребу в розвитку нових методів які сприятимуть становленню професійної суб'єктності співака-вокаліста, його активності, свободи та готовності до творчої праці.

Головною метою підготовки студентів-вокалістів на заняттях сольного співу має стати формування вокально-методичної та мистецько-виконавчої компетенції та вдосконалення їх в професійно-сценічній практиці. Найголовнішим завданням у процесі навчання вокаліста є вірне визначення виконавських та психофізичних можливостей студента, типу та характеру його голосу.

До першочергових завдань формування суб'єктності співака-виконавця відносяться умови самореалізації особистості, створення умов для виявлення музичних здібностей здобувача, вокально-професійних якостей, творчого потенціалу.

з точки зору психології суб'єктність — є самостійність, відповідальність, свобода, ініціативність та креативність. Професійна суб'єктність співаків — це здатність самостійно впливати на професійний саморозвиток, приймати творчі рішення та відповідати за якість виконання. Вокаліст повинен добре усвідомлювати свої можливості, сильні та слабкі сторони, це прояв самосвідомості, що включає вміння адекватно оцінювати власні досягнення. Важливим є вміння аналізувати власний виступ, робити висновки та поліпшувати вокально-технічні уміння і навички.

Сцена завжди вимагає від артиста емоційної стійкості та саморегуляції, професійна суб'єк-

тність означає здатність фахівця-вокаліста керувати своїм хвилюванням. Виконавська діяльність вимагає від співака професійної усталеності, в умінні регулювати свої стани, в наявності волевих якостей (витримки, організованості, рішучості), в відсутності страху перед аудиторією, в упевненості в собі. Психологічна усталеність у виконавській діяльності не є вродженою якістю, вона виробляється цілеспрямованою роботою при врахуванні індивідуальних особливостей співака.

Виконавець повинен розуміти як працює музично-театральний світ, він повинен уміти взаємодіяти з диригентами, режисерами, налагоджувати зв'язки з менеджерами, продюсерами та слухачами, щоб розвивати свою творчо-професійну діяльність.

Прагнення до самовдосконалення, відповідальність за професійний розвиток — це прояв професійної суб'єктності. Артист повинен бути ініціативним, активним у виборі репертуару, творчим у пошуку нових форм виразності при формуванні власного сценічного образу.

Образ формується у процесі інтерпретації, яка охоплює такі стадії: проектування прообразу виконавського результату через аналіз музичного тексту, пошук адекватних засобів його відтворення [3, С. 19]. Саморегуляція починається з вміння стежити за зовнішніми проявами емоцій та станів: позою, мімікою, тонусом м'язів, диханням.

Щоб здобути фаховий досвід артиста-вокаліста та самовдосконалюватись, здобувачам освіти доцільно брати активну участь в концертах, творчих проєктах, професійних конкурсах, майстер-класах.

Таким чином, професійна суб'єктність є фундаментом для успішної кар'єри вокаліста, яка підтримує мотивацію стати творцем власної мрії.

Формування професійної суб'єктності на заняттях сольного співу — це комплексний процес, який охоплює не лише роботу над вокальною технікою, а й над розвитком творчих та особистісних якостей студентів. Щоб студент-вокаліст на заняттях міг проявити ініціативу та відповідальність, важливо створити комфортне середовище,

підтримувати будь-яку ініціативу, заохочувати до обговорення творчих ідей.

Студент під час співу вокальних творів повинен розуміти, що відбувається з голосовим апаратом, зі звуком, чому застосовуються ті чи інші техніки та як це впливає на звучання. Вокаліст повинен добре відчувати свої можливості, сильні та слабкі сторони, це включає вміння адекватно оцінювати власні досягнення. Усвідомлювати фізіологічні моменти вокального процесу: робота дихання, резонаторів, артикуляції. Шляхом внутрішніх волевих наказів співак повинен викликати в собі відповідний емоційний стан, який в свою чергу може створити бажану окрасу голосу [5, С. 202].

Студент-вокаліст повинен об'єктивно оцінювати свої досягнення, проводити професійний аналіз виконання вокальних творів, працювати над помилками та удосконаленням своїх творчих виступів.

Професійна суб'єктність передбачає усвідомлення себе як артиста, що включає роботу над іміджем та творчою індивідуальністю, створення свого стилю і образу, формування впевненого та презентабельного вигляду на сцені.

**Висновки.** Формування професійної суб'єктності — це не лише розвиток вокальних навичок, а й виховання особистості, яка здатна брати на себе відповідальність за свій творчий шлях. Викладач у цьому процесі виступає наставником і партнером, який допомагає студенту знайти власний голос, як у буквальному, так і в переносному сенсі. Важливими умовами формування професійної суб'єктності майбутнього співака-артиста є самоосвіта, самовдосконалення та самоконтроль. Цей підхід дозволить виховати вокаліста, який стане не лише висококласним виконавцем, а й свідомим митцем, здатним постійно творити та розвиватися. В процесі професійної підготовки майбутніх артистів-вокалістів, викладач крім вироблення у співаків правильного звукоутворення та розвитку вокально-технічних навичок повинен не забувати, що основним його завданням є виховання висококультурного музиканта-творця.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Олексюк О.М. Динаміка типів наукової раціональності в розвитку мистецької педагогіки. *Музичне мистецтво в світологічному дискурсі*. Київ, 2016. С. 3–7.
2. Лабунець В.М. Інструментальна підготовка майбутнього вчителя музики у системі неперервної освіти. *Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір*. Київ, 2015. С. 645–652.
3. Бондаренко Л.А. Професійний саморозвиток майбутнього вчителя музики: синергетичний підхід. *Ars musicae: музично-освітологічний дискурс*. №1. Київ, 2014. С. 18–22.
4. Антонюк В. Г. Професійна діяльність вокалістів як мотиваційний процес. *Мистецтвознавчі записки*: зб. наук. праць ДАКККиМ. № 2 (8). Київ, 2005. С. 96–105.
5. Растригіна А.М. Компетентнісний підхід до підготовки майбутнього магістра музичного мистецтва. *Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір: матер. Міжнар.наук.-практ.конф.* К.: Київський ун-т ім. Б.Грінченка, 2012. С. 501–509.

## REFERENCES

1. Oleksjuk O.M.(2016). Dynamics of types of scientific rationality in the development of artistic pedagogy: Naukovyj zhurnal #1 Muzychne mystectvo v svitologhichnomu dyskursi. (p. 206). Kyiv [in Ukrainian].
2. Lub'janecj V.M. (2012). Instrumental training of a future music teacher in the system of continuous education : Suchasni strateghiji universytetsjkoji osvity: jakisnyj vymir. (p. 649). Kyiv [in Ukrainian].
3. Bondarenko L.A.(2014). Professional self-development of a future music teacher: a synergistic approach : Ars musicae muzychno- osvitologhichnyj dyskurs. (p. 19) Kyiv [in Ukrainian].
4. Antonjuk V. Gh. (2005). Professional activity of vocalists as a motivational process: Mystectvoznavchi zapysky #2 (8). (p. 69). Kyiv [in Ukrainian].
5. Rastryghina A.M. (2012). Competency-based approach to training future masters of musical art : Suchasni strateghiji universytetsjkoji osvity: jakisnyj vymir. (p.503) Kyiv [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 20.10.2025 р.*

*Прийнято до друку 01.11.2025 р*